

Beslut

efter kvalitetsgranskning av undervisning i
svenska som andraspråk i årskurs 7-9 vid
Klockarskolan i Säters kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av undervisningen i svenska som andraspråk. Frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning skapar rektor organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet?
2. I vilken utsträckning gör rektor en bedömning av god kvalitet avseende elevernas behov av svenska som andraspråk?
3. I vilken utsträckning genomförs undervisningen i svenska som andraspråk enligt kursplanen och med god kvalitet?
 - a) I vilken utsträckning täcker undervisningen kursplanens centrala innehåll?
 - b) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet?
 - c) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt att den ger alla elever oberoende av könstillhörighet rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå?

Bedömningen för respektive område (frågeställning 1 och 2 samt underfrågorna 3a-3c) görs i tre nivåer - *hög utsträckning, i delar och låg utsträckning* - utifrån Skolinspektionens framtagna kvalitetskriterier för granskningen. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar kan Skolinspektionen rekommendera att ett utvecklingsarbete behöver inledas. En skriftlig redovisning av åtgärder och resultat begärs i så fall av skolan. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i hög utsträckning inom hela det granskade området kan Skolinspektionen lämna framåtsyftande kommentarer som stöd för skolans arbete med att ytterligare utveckla verksamheten.

Kvalitetskriterierna är Skolinspektionens uttolkning av *författningar inom skolområdet, forskningsöversikter* samt den erfarenhet som Skolinspektionen har fått genom sin samlade *tillsyns- och granskningsverksamhet*. Avgränsningar har gjorts inom respektive bedömningsområde. Skolinspektionen gör i sin granskning därför inte anspråk på att vara allomfattande.

Granskningen genomförs i 30 skolor och i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Skolinspektionen besökte Klockarskolan den 13 – 14 februari 2019. Besöket genomfördes av Sofia Ydrefors och Daniel Nilsson. Intervjuer med elever som läser svenska som andraspråk, lärare i svenska som andraspråk och rektorn samt lektionsobservationer och dokumentstudier har genomförts.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.¹

Beslut

1. Organisatoriska förutsättningar

Skolinspektionen bedömer att rektorn i delar skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet. Rektorn behöver därför inleda ett utvecklingsarbete med att analysera elevernas kunskapsresultat samt skapa förutsättningar för samverkan i undervisningen i svenska som andraspråk.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Skolinspektionen bedömer att rektorn i hög utsträckning gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av svenska som andraspråk.

3a. Undervisningens innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk i hög utsträckning planeras och genomförs så att hela det centrala innehållet behandlas.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att elever oavsett könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet.

3c. Elevers möjligheter att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i delar genomförs på ett sådant sätt att eleverna ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå. Rektorn och lärare behöver därför inleda ett utvecklingsarbete med syfte att undervisningen i svenska som andraspråk planeras och genomförs så att eleverna ges många möjligheter till muntlig kommunikation på svenska.

Skolinspektionens bedömningar

1. Organisatoriska förutsättningar

Författningsstöd
2 kap. 10, 13 och 34 §§, 4 kap. 4–7 §§, skollagen
5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen (2011:185)

¹ Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:
<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/SVA/>

Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11), 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn arbetar för att undervisningen ska bedrivas av behöriga lärare som ges relevant kompetensutveckling, samt om rektorn organiserar undervisningsgrupperna utifrån elevernas behov och kunskapsnivå i svenska. Vidare bedöms i vilken utsträckning rektorn leder och utvecklar ämnet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i delar skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet. Skälen till bedömningen är att undervisande lärare är behörig i ämnet och tjänstefördelningen säkerställer att det är den behöriga läraren som bedriver undervisningen i svenska som andraspråk. Det är också tydligt vilka elever som läser ämnet och undervisning utgår från kursplanen i svenska som andraspråk. Rektorn har dock inte följt upp och analyserat resultaten eller gjort insatser för att utveckla ämnet.

Behörighet och kompetensutveckling

Läraren som undervisar i svenska som andraspråk är legitimerad och behörig i ämnet och tjänstefördelningen säkerställer att all undervisning i svenska som andraspråk bedrivs av den behöriga läraren. Läraren har flerårig erfarenhet av att undervisa i svenska som andraspråk.

Läraren ingår inte i något nätverk för svenska som andraspråk. Läraren saknar också kollegor i ämnet men rektorn söker lärare med behörighet i svenska som andraspråk vid rekrytering av nya lärare. Det finns en förstelärare i svenska som andraspråk för årskurserna 1 – 6 i kommunen men det förekommer inget samarbete mellan försteläraren och läraren på Klockarskolan förutom vid överlämningarna från mellanstadiet till högstadiet. Läraren har heller inte deltagit i någon kompetensutvecklingssatsning i svenska som andraspråk. Skolan har dock deltagit i kompetensutvecklingen "Läslýftet" vilket uppges gynna andraspråkselever och övriga elever. Rektorn uppger att skolan även har deltagit i kompetensutvecklingssatsningar i litteracitet och interkulturalitet, i språkutvecklande arbetssätt och i Skolverkets bedömningsmaterial, Bygga svenska.

Organisering

Undervisningen i svenska som andraspråk ges separat² och utgår från kursplanen. Lektionerna i svenska som andraspråk och svenska är parallella och undervisningen genomförs i årskursvisa grupper. Förberedelseklass saknas på skolan och nyanlända elever läser svenska som andraspråk tillsammans med övriga elever. Det gäller även för elever som läser enligt prioriterad timplan.

Utveckling av ämnet

Svenska som andraspråk har samma status bland lärare och elever som övriga ämnen, till exempel svenska. Eleverna är nöjda med undervisningen och kan förklara varför de läser svenska som andraspråk. Ämnets status på skolan främjas av att ämnet anges i scheman

² Med separat undervisning menas att undervisningen i svenska som andraspråk bedrivs i en egen undervisningsgrupp skilt från undervisningen i ämnet svenska.

på samma sätt som andra ämnen och bedrivs i likvärdiga lokaler. Även lärares behörighet och rektors förhållningssätt främjar ämnets status på skolan. Läraren i svenska som andraspråk har dessutom informerat övriga lärare om svenska som andraspråk och hur ett språkutvecklande arbetssätt bedrivs. Vidare samplanerar läraren i svenska som andraspråk undervisningen med svensklärarna.

Rektorn har inte följt upp och analyserat resultaten i svenska som andraspråk och inte heller följt upp och analyserat eventuella skillnader mellan pojkar och flickor när det gäller resultat och måluppfyllelse. Rektorns uppfattning är att elevernas resultat är goda även om de faktiska resultaten är låga. Av skolans egen redovisning av terminsbetygen för hösten 2018 för årskurserna 7 – 9 framgår att 2 av 16 elever nådde godkända betyg i svenska som andraspråk. Av terminsbetygen för våren 2018 i årskurserna 7 och 8 framgår att ingen elev nådde godkända betyg i svenska som andraspråk. Av slutbetygen för årskurs 9, våren 2018 framgår att ingen elev nådde godkända betyg i svenska som andraspråk. Nationell statistik saknas.

Rektorn har delegerat ansvaret för att utveckla undervisningen till läraren i svenska som andraspråk. Läraren har stor frihet att utveckla undervisningen och beskriver att rektorn stöttar läraren i utvecklingen av undervisningen. Läraren informerar rektorn regelbundet när det gäller undervisningen i svenska som andraspråk. Det saknas emellertid nätverk i kommunen eller över kommungränsen när det gäller utvecklingen av ämnet.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete med att analysera elevernas kunskapsresultat samt skapa förutsättningar för samverkan i undervisningen i svenska som andraspråk

Skolinspektionen bedömer att rektorn behöver skapa förutsättningar för en utveckling av ämnet svenska som andraspråk. Det handlar om att rektorn behöver analysera kunskapsresultaten och utifrån resultatet av analysen besluta om utvecklingsinsatser. Det handlar också om att skapa förutsättningar för läraren att samverka med andra lärare i ämnet svenska som andraspråk.

Av skollagen framgår att rektorn ansvarar för att ett kvalitetsarbete enligt skollagen genomförs vid enheten. I Skolverkets allmänna råd betonas vikten av att rektorn analyserar och bedömer enhetens resultat och utvecklingsbehov. Analyser av elevernas kunskapsresultat är en grundförutsättning inför prioriteringen av åtgärder för ökad måluppfyllelse. Vidare framgår att det är viktigt att rektorn tar tillvara personalens olika yrkeskompetenser och erfarenheter samt vetenskap och beprövad erfarenhet.³ Enligt Lgr 11 ska lärare samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen.

Skolinspektionen rekommenderar rektorn att särskilt följa upp och analysera resultaten i svenska som andraspråk. Skolans egen redovisning av betygsresultaten visar att få elever nådde godkända betyg för våren och hösten 2018. Rektorn behöver därför

³ Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2012:98) med kommentarer om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet, s. 32 och 33

analysera vad som orsakar och påverkar resultaten, samt vilka åtgärder som behövs för att öka måloppfyllelsen. Det är viktigt att resultaten kopplas till hur den samlade kompetensen gällande andraspråksinlärning används och fördelas samt till hur undervisningen organiseras och genomförs.

Skolinspektionen rekommenderar också att läraren som undervisar i svenska som andraspråk ges förutsättningar att samverka kring hur undervisningen ska bedrivas och utvecklas. Rektorn behöver se till att läraren i svenska som andraspråk samverkar kring hur undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas och utvecklas. Det finns visserligen tid avsatt för samverkan mellan läraren som undervisar i svenska som andraspråk och lärarna i svenska, men undervisningen i svenska som andraspråk diskuteras inte specifikt. I övrigt saknas olika former av samverkan för att utveckla ämnet. Då undervisande lärare i svenska som andraspråk saknar ämneskollegor på skolenheten bör förutsättningar för samverkan utanför enheten skapas. Genom en strukturerad samverkan kring undervisningen i svenska som andraspråk skapas förutsättningar för att utveckla undervisningen.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Författningsstöd
2 kap. 10 § skollagen
5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen
Lgr 11, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i hög utsträckning gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av svenska som andraspråk. Skälen till bedömningen är att behovsbedömningen görs individuellt för varje elev och att rektorn fattar beslut om en elev ska läsa svenska som andraspråk.

Bedömning av elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk

Läraren i svenska som andraspråk ansvarar för den individuella bedömningen avseende elevers behov av svenska som andraspråk. För elever med tidigare beslut i svenska som andraspråk görs bedömning i samband med överlämningen från avlämnande skola. Bedömningen ligger till grund för rektorns beslut om eleven ska läsa svenska som andraspråk. Bedömningen ligger även till grund för elevernas individuella utvecklingsplan. För nyanlända elever utan kunskaper i svenska språket fattar rektorn beslut utan föregående bedömning. Så snart eleven börjar läsa ämnet bedömer läraren kontinuerligt elevernas språkliga kunskaper genom performansanalys, för att avgöra om behovet av att läsa svenska som andraspråk kvarstår.

Bedömningen om en elev ska läsa svenska eller svenska som andraspråk grundar sig på vilket som gynnar elevens språkutveckling bäst. Vårdnadshavarna informeras om rektors beslut att eleven ska läsa svenska som andraspråk.

3a. Undervisningens innehåll

Författningsstöd Lgr 11, 5 Kursplaner
--

Här bedöms i vilken utsträckning undervisningen täcker kursplanen centrala innehåll.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk i hög utsträckning planeras och genomförs så att hela det centrala innehållet behandlas. Skälen till bedömningen är att undervisningen bedrivs av en behörig lärare och att undervisningen omfattar det centrala innehållet.

Undervisningens innehåll

Planeringen i svenska som andraspråk omfattar de kunskapsområden som ingår i kursplanen för svenska som andraspråk. Vidare innehåller undervisningen i svenska som andraspråk de moment som särskiljer ämnet från svenska till exempel ord och begrepp, språkliga strategier, ordbildning och uttal samt hur ord bildas med prefix och suffix. Läraren använder även kursplanen i svenska som andraspråk i samband med att kunskapskraven diskuteras med eleverna.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Författningsstöd 1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 och 14 §§, 10 kap. 20 a § skollagen 5 kap. 2 § skolförordningen Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning undervisning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven. Särskilt bedöms i vilken utsträckning undervisningen kännetecknas av de framgångsfaktorer som vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefulla.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att elever oavsett könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet. Skälen till bedömningen är att undervisningen i svenska som andraspråk i stor omfattning utgår från ett andraspråksperspektiv. Eleverna ges där också den stöttning som de behöver för att undervisningen ska kunna vara kognitivt utmanande.

Undervisningens kvalitet

Undervisningen i svenska som andraspråk utgår från ett andraspråksperspektiv. Undervisningen kännetecknas av flera framgångsfaktorer för andraspråksinläring. Läraren undervisar till exempel om språket för att bygga upp en metaspråklig medvetenhet hos eleverna samt i ord- och begreppsförståelse. Undervisningen utgår från elevernas intressen, är relevant och åldersadekvat. Eleverna ges också möjlighet att använda sitt starkaste språk, såväl modersmålet som engelska, som ett redskap för att

förstå och sedan förklara innehållet i en text på svenska. Undervisning har dessutom ett tydligt fokus på läsförståelse samt förståelse av ord och begrepp.

Undervisningsmiljön beskrivs som öppen och tillåtande av såväl läraren som eleverna. Eleverna vet vad som förväntas av dem och de får stöd av läraren i undervisningen. Läraren är uppmuntrande och utmanar eleverna. Läraren är tydlig med vad som krävs för att nå behörighet till gymnasiet och eleverna beskriver att läraren förmedlar vikten av goda kunskaper i svenska språket för framtiden. Både lärare och elever beskriver att pojkar och flickor är lika aktiva i undervisningen.

Undervisningens nivå

Av granskningen framgår att undervisningen är kognitivt utmanande och har en genomsnittligt hög svårighetsgrad. Läraren samplanerar undervisningen i svenska som andraspråk med lärarna i svenska. Så väl läraren i svenska som andraspråk som eleverna beskriver att undervisningen ligger på en hög och adekvat nivå samt att läraren utmanar eleverna i deras lärande. Läraren är noga med att alla elever är aktiva i undervisningen och repeterar mycket för att eleverna ska befästa sina kunskaper. I undervisningen utvecklar eleverna både vardagsspråk och skolspråk.

3c. Elevernas möjlighet att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Författningsstöd

1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 §, skollagen

5 kap. 2 § skolförordningen

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning eleverna oavsett könstillhörighet ges möjlighet att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utan att det ställs för tidiga krav på språklig korrekthet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i delar genomförs på ett sådant sätt att eleverna oberoende av könstillhörighet ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå. Skälen till bedömningen är att läraren uppmuntrar såväl flickor som pojkar att uttrycka sig muntligt, men att undervisningen inte i tillräcklig utsträckning planeras och genomförs så att alla elever ges rika möjligheter på att öva muntlig kommunikation.

Elevernas möjligheter att kommunicera på svenska

Granskningen visar att eleverna övar att tala på lektionerna i svenska som andraspråk. Läraren uppmuntrar eleverna att uttrycka sig muntligt och fördelar ordet jämnt mellan pojkar och flickor. Undervisningen bygger på lärarledda genomgångar med rikliga tillfällen till kommunikation mellan läraren och eleverna. Läraren uppmuntrar eleverna att uttrycka sig i tal genom att besvara lärarens frågor. Även om elever till viss del ges möjlighet att kommunicera muntligt visar granskningen också att det i planeringen och genomförandet av undervisningen saknas ett medvetet fokus på att alla elever ska få rika tillfällen att kommunicera muntligt på svenska.

Det saknas övningar där samtliga elever får rika möjligheter att kommunicera på svenska. Eleverna uppger att de i andra ämnen diskuterar mer och att de i svenska som andraspråk arbetar mycket enskilt, vilket också läraren uppger, då fokus i undervisningen är läsförståelse och att öka elevernas ordförråd. De lektioner som Skolinspektionen observerade bestod antingen av enskilt arbete eller lärarledda genomgångar med stort inslag av muntlig interaktion med eleverna men det fanns elever som inte deltog i samtalet.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande del:

- Att undervisningen i svenska som andraspråk planeras och genomförs så att eleverna ges många möjligheter till muntlig kommunikation på svenska.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i högre grad behöver planeras och genomföras så att eleverna får mycket tid och rika möjligheter att kommunicera muntligt på svenska.

Av skollagen framgår att alla elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande för att de utifrån sina egna förutsättningar ska utvecklas så långt som möjligt. Vidare framgår att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Enligt Lgr 11 framgår att undervisningen ska ge eleverna rika möjligheter att kommunicera på svenska utifrån sin kunskapsnivå, utan att ställa för tidiga krav på språklig korrekthet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att undervisningen planeras så att eleverna ges de förutsättningar som behövs för att de ska kunna delta i olika samtal i klassrummet.

Det handlar om att läraren behöver planera undervisningen för att ge eleverna förutsättningar att kunna delta i olika samtal i klassrummet och att planera utifrån ett andraspråksperspektiv så att eleverna får rika tillfällen att kommunicera såväl parvis som i grupp eller i helklass.

Forskning och beprövad erfarenhet visar att muntlig interaktion är central vid andraspråksinläring. Undervisningen behöver därför medvetet planeras utifrån detta. Genom att till exempel låta eleverna i samband med en uppgift först tänka enskilt, sedan prata med en kamrat, sedan i grupp och sedan i helklass får varje elev inte bara större talutrymme; metodiken innebär också att eleverna ges stöttning genom att de får uttrycka och formulera sig om ämnet parvis innan det diskuteras i grupp eller helklass. Genom en sådan planerad stöttning ges eleverna bättre förutsättningar att både kunna och våga delta i en klassrumsdiskussion. Vid muntlig interaktion tränas dessutom förmågan att lyssna då samtal inkluderar talförmåga och hörförståelse.⁴

⁴ Se exempelvis Skolverket (2017) Lärportalen, Modul: Nyanländas språkutveckling, Del 3: Det talade språkets roll av M Rydell.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 18 januari 2020 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till *skolinspektionen.linkoping@skolinspektionen.se*.
Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2018:7752) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

X Sofia Lindstrand

Enhetschef
Signerat av: Sofia Lindstrand

X Sofia Ydrefors

Föredragande
Signerat av: Sofia Ydrefors

I handläggningen av ärendet har även utredarna Daniel Nilsson, Hanna Antonsson och Hans-Göran Arvidsson medverkat.

Bilaga: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

Klockarskolan har 17 elever som läser svenska som andraspråk i årskurserna 7-9. Av dessa går 3 elever i årskurs 7, 7 elever i årskurs 8 och 7 elever i årskurs 9. Det finns ingen förberedelseklass på skolan och ingen elev läser enligt prioriterad timplan.

Eleverna läser svenska som andraspråk i separat undervisning med en legitimerad och behörig lärare i svenska som andraspråk.